Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi
Kahramanmaraş Sütçü İmam University
Journal of the Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

İslâm Hukukuna Göre Gulûl Suçu ve Cezai Yaptırımları

The Crime of Ghulul And Its Legal Sanctions According to Islamic Law

Yazarlar / Authors
İbrahim SİZGEN
Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku Ana Bilim Dalı
Hatay / TÜRKİYE
ibrahimsizgen@hotmail.com
https://orcid.org/0000-0003-3669-8589

Ömer KORKMAZ
Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku Ana Bilim Dalı
Adana / TÜRKİYE
okorkmaz@cu.edu.tr
https://orcid.org/0000-0002-8070-5398

Makale Türü/ Article Type: Araştırma Makalesi /Research Article
Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 03/07/2025
Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 05/10/2025
Makale Yayın Tarihi / Date of Publication: 31/12/2025
Yayın Sezonu/Pub Date Season: Aralık / December
Yıl/Year: 23 **Sayı/Issue:** 46 **Sayfa /Page:** 21-40
Atıf/Citation: Sizgen, İbrahim – Korkmaz, Ömer. "İslâm Hukukuna Göre Gulûl Suçu ve Cezai Yaptırımları". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 46 (Aralık 2025), 21-40.
https://doi.org/10.35209/ksuifd.1734250
● *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.*

KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi
46 (Aralık 2025): 21-40

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE GULÛL SUÇU VE CEZAİ YAPTIRIMLARI

The Crime of Ghulul And Its Legal Sanctions According to Islamic Law

Öz

Nitel araştırma yöntemi ve literatür taramasının esas alındığı bu çalışma, İslâm ceza hukuku literatüründe kamu malına yönelik en önemli suç tiplerinden biri olarak kabul edilen gulûl fiilini hem klasik fıkıh perspektifinden hem de çağdaş kamu hukuku ilkeleri bağlamında eleştirel bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Tarihsel olarak savaş ganimetlerinden gizlice bir şeyler almak şeklinde tanımlanan bu kavramın, günümüzün karmaşık mali ve idari yapısı içinde ortaya çıkan yolsuzluk, zimmet ve irtikâp gibi suçları açıklamakta ne ölçüde yeterli olduğu sorunsalı, bu araştırmanın temel hareket noktasını oluşturmaktadır. Gulûl kavramının, hukuki bir fiilin ötesinde, ahlaki ve etik boyutlarıyla birlikte bir kamu hakkı ihlali olarak incelenmesi gerektiğini savunan bu çalışma İslâm hukukunun temel kaynakları olan Kur'ân-ı Kerîm, sahih hadisler ve temel muteber mezheplerin eserleri üzerinden sistematik bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Araştırmanın temel sorunsalı, İslâm hukukunun kamu malı ve kamu düzenine olan hassasiyetini, değişen toplumsal ve hukuki şartlar altında nasıl bir hukuki ve ahlaki çerçeveye oturttuğunu ortaya koymaktır. Gulûl kavramı rüşvet, ihtilâs ve intihâb gibi benzer suçlardan ayrılarak, kendine özgü hukuki sınırları ve cezai hükümleri bağlamında kavramsal bir analize tabi tutulmuştur. Ayrıca çalışma, gulûl fiilinin tarihsel bağlamdan günümüz kamu hukuku anlayışına doğru evrilen anlamını teorik bir zemine oturtmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, gulûl suçunun dünyevî ve uhrevî cezalarına ilişkin mezhepler arasında ortaya çıkan ihtilaflar detaylı bir biçimde analiz edilmiştir. Özellikle Hanbelîlerin savunduğu "eşyanın yakılması" ve "cenaze namazının devlet başkanı tarafından kıldırılmaması" gibi ağır cezaların, cumhur-ı fukaha tarafından maslahat, denge ve orantılılık ilkeleri gereği reddedildiği gösterilmektedir. Bu, İslâm ceza hukukunun mutlakiyetçi değil, akılcı ve esnek bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın özgün katkılarından biri, gulûl kavramının çağdaş kamu yönetimi ve idare hukuku düzenlemeleriyle olan paralelliklerini gün yüzüne çıkarmasıdır. Kamu kaynaklarının israf edilmesi, zimmete geçirilmesi ve yetkilerin kişisel çıkar amacıyla kötüye kullanılması gibi fiillerin, fıkıh terminolojisindeki gulûl suçu ile büyük ölçüde örtüştüğü vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, gulûl'ün sadece geçmişe ait bir mesele olmadığını, aynı zamanda kamu bilinci, etik sorumluluk ve hesap verilebilirlik noktasında günümüzde de geçerliliğini koruyan evrensel bir ilke olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, bu çerçevede hem İslâm hukuku literatürüne kavramsal bir katkı sunmayı hem de kamu malı hassasiyeti konusunda hukuki ve ahlaki bir farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Kamu malı, Ganimet, Hırsızlık, Gulûl.

Abstract

This study, based on a qualitative research method and literature review, aims to critically examine the act of ghulul—considered one of the most significant types of crime against public property in Islamic criminal law—from both a classical fiqh perspective and within the context of contemporary public law principles. Historically defined as secretly taking from war booty, the central problem of this research is to question the extent to which this concept is sufficient to explain modern crimes like corruption, embezzlement, and bribery that arise within today's complex financial and administrative structures. This study argues that the concept of ghulul should be examined not just as a legal act, but also as a multidimensional crime representing an infringement on public rights with ethical and moral dimensions. It systematically analyzes the topic through the fundamental sources of Islamic law, including the Holy Quran, authentic hadiths, and the works of the established schools of fiqh. The research's core problem is to reveal how Islamic law establishes a legal and moral framework for its sensitivity to public property and public order under changing social and legal conditions. The concept of ghulul has been subjected to a conceptual analysis, distinguishing it from similar crimes such as bribery, embezzlement, and usurpation, within the context of

its specific legal boundaries and penal provisions. Furthermore, the study places the evolution of the meaning of the act of ghulul from its historical context into a theoretical framework of contemporary public law. In this context, the study provides a detailed analysis of the disagreements among the schools of thought concerning the worldly and otherworldly punishments for ghulul. It particularly shows that the severe penalties advocated by the Hanbalis, such as "burning the stolen goods" and "the state head not leading the funeral prayer," were rejected by the majority of jurists (jumhūr al-fuqahā') on the basis of the principles of maslahat (public interest), balance, and proportionality. This aims to prove that Islamic criminal law has a rational and flexible, not an absolutist, structure. One of the original contributions of this study is to bring to light the parallels between the concept of ghulul and modern public administration and administrative law regulations. It is emphasized that contemporary practices like the squandering of public resources, embezzlement, and the misuse of authority for personal gain largely correspond to the crime of ghulul in fiqh terminology. This approach reveals that ghulul is not just a historical issue but a universal principle that maintains its validity today in terms of public consciousness, ethical responsibility, and accountability. The study, in this framework, aims to both offer a conceptual contribution to Islamic law literature and foster legal and ethical awareness regarding the sanctity of public property.

Keywords: Islamic law, Public Property, Loot, Theft, Ghulul.

Giriş

İlgili naslar bağlamında[1] kamu malının korunup gözetilmesine büyük önem atfeden İslâm dini kamu malını aşırmak, haksız bir şekilde savaşta elde edilen ganimetlerinden bir şey almak, devlet malına hıyanette bulunmak gibi bir takım haksız fiilleri "gulûl" olarak nitelemiştir.[2] Kamu malı, aidiyeti devlete olup belli prensipler dâhilinde devletin her ferdinin istifadesine sunulan mallar şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu malların aşırılması o devlette yaşayan bütün vatandaşların hakkına tecavüz anlamı taşır ki bu da şiddetle yasaklanmıştır.[3]

Hz. Peygamber ve sonrası devam eden fetih politikalarının müctehidler açısından oldukça zengin bir malzeme oluşturduğu muhakkaktır. Bunun neticesinde İslâm hukukunda cihadla ilgili meselelere detaylı bir şekilde yer verilmiş, bu başlık altında bâ-husus kamu malı niteliğine sahip olması bakımından ganimet malına yönelik irtikâp edilen suçlar ve bunlara öngörülen cezâî tedbirler naklî ve aklî temellendirmeler ekseninde tafsilatlı olarak incelemeye tabi tutulmuştur.

Gulûl suçu; genel manada kamu malının çalınması olarak ifade edilse de özelde fıkıh dilinde bu suçun daha çok ganimet malının aşırılması ekseninde ele alındığı görülmüştür. Binaenaleyh, bu çalışmada gulûl suçunun fıkhî hükmü ve terettüp ettiği sonuçlar ganimetlerin aşırılmasına ilişkin naslar düzleminde izah edilecek, çalışmaya temel oluşturması açısından gulûl kelimesinin kavramsal çerçevesi, ilintili kavramları yanında hükmü gibi meselelere kısaca açıklık getirilecektir. Gulûl suçu ve cezasına ilişkin müstakil düzeyde bir çalışmanın yapılmamış olması literatür açısından eksikliğe yol açmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın literatürdeki boşluğu kısmen de olsa dolduracağı ümit edilmektedir.

Bu çalışma, İslâm ceza hukukunun özelinde kamu malına yönelik suçlardan biri olan gulûl fiilini klasik fıkıh literatürü bağlamında ele almakta ve bu suça dair öngörülen cezai müeyyideleri

[1] el-Bakara, 2/188; Âl-i İmrân, 3/161.

[2] Ebü'l-Bekā el-Kefevî, *el-Külliyyât*, thk. Adnân Dervîş - Muhammed el-Mısrî (Dımaşk: Müessetü'r-Risale, 1419/1998), 1067-1068; Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed Heytemî, *ez-Zevâcir 'an iktirâfi'l-kebâir* (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asrıyye, 1999), 2/853.

[3] Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, thk. Ali Muhammed Mu'avvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1420/1999), 16/285; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed İbn Müflih, *Kitâbü'l-Fürû'*, thk. Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türkî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1424/2003), 4/325.

tarihî süreç içerisinde mezhepler arası mukayeseli bir yaklaşımla tartışmayı hedeflemektedir. Araştırma, betimleyici (deskriptif) ve yorumlayıcı (yorumlayıcı analitik) nitel araştırma yöntemine dayalı olarak kurgulanmıştır. Bu bağlamda, öncelikle gulûl kavramının sözlük ve terim anlamları ile bu kavramla ilintili olduğu düşünülen sirkat, rüşvet, ihtilâs, intihâb ve seleb gibi benzer kavramlarla ilişkisi açıklığa kavuşturulmuştur. Böylece meselenin kavramsal çerçevesi sistematik biçimde ortaya konulmuştur.

Araştırmanın temel veri kaynağını İslâm hukukunun temel metinleri olan Kur'ân ve hadisler yanında bunların fukaha nezdindeki yorumu oluşturmaktadır. Bununla birlikte fıkıh mezheplerinin kurucu imamları ile onların görüşlerini sistematize eden müteahhir dönem fukahasının eserlerinden elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Özellikle Hanefî, Mâlikî, Şâfiî, Hanbelî ve Zâhirî mezheplerine mensup fakihlerin görüşleri merkeze alınmış, bunlar arasında ortaya çıkan ihtilaflar tahlil edilerek naslara ve maslahat ilkelerine dayanan gerekçeler ortaya konulmuştur.

Veri toplama yöntemi olarak literatür taraması benimsenmiş olup klasik dönem fıkıh kaynakları yanında modern döneme ait akademik yayınlardan da yararlanılmıştır. Bu kaynaklar, içerik analizi yöntemiyle incelenmiş; gulûl suçunun tarifi, şartları, uhrevî ve dünyevî cezaları, mezheplerin bu cezalar konusundaki ihtilafları ve bunlara dair ileri sürülen deliller tematik başlıklar altında değerlendirilmiştir. Çalışma boyunca doğrudan ayet ve hadislerin yanı sıra müfessirlerin, muhaddislerin ve fukahanın bu naslara dair yorumlarına da yer verilerek çok katmanlı bir çözümleme yöntemi benimsenmiştir.

Araştırmada özellikle iki ana tartışma ekseni üzerinde durulmuştur: Gulûl suçlusunun eşyasının yakılıp yakılmayacağı meselesi ve cenaze namazının kılınıp kılınmaması hususu. Bu tartışmalar hem metinsel (nassî) hem de mantıksal (aklî) temellendirmeler açısından değerlendirilmiş, mezhepler arası görüş ayrılıkları derinlemesine mukayese edilmiştir. Bu yöntemsel çerçeve sayesinde çalışma, hem klasik fıkıh literatürüne dayalı sağlam bir teorik temel ortaya koymayı hem de günümüzde kamu malı suistimallerine ilişkin farkındalık oluşturacak şekilde dinî, hukuki ve ahlâkî bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

1. Mahiyeti İtibariyle Gulûl ve Kavramsal Çerçevesi

Gulûl kelimesi, غَلَّ يَغُلُّ fiilinin masdarı olup lügatte "Herhangi bir şeyi gizlice almak, gizlemek, hıyanet etmek ve hırsızlık yapmak" gibi manalara gelmektedir.[4] Fıkhî terminolojide ise "Kamu malına hıyanet etmek özellikle de taksimat yapılmadan önce ganimet malından bir şeyler çalma" şeklinde tanımlanmıştır.[5] Bu itibarla, savaş ganimetinden hırsızlık yapılması, spekülatif işlemler yoluyla kamu mallarının zimmete geçirilmesi, örtülü ödeneklerden kişisel menfaat sağlanması, kamu kaynaklarının israf edilmesi, kamu görevlilerine verilen hediyeler aracılığıyla çıkar temin edilmesi ve devletin hukukî sınırları aşan biçimde borçlandırılması gibi fiiller doğrudan ya da dolaylı olarak gulûl kapsamında değerlendirilmiştir.[6] Dolayısıyla gulûl, yalnızca ganimet mallarına ihanetle sınırlı olmayıp, kamuya ait her türlü mal ve değere yönelik ihlâl ve

[4] Nâsıruddîn b. Abdi's-seyyid Muttarızî, *el-Muğrib fî tertîbi'l-mu'rib* (Halep: Mektebetü Usâme b. Zeyd, 1979), 2/110; Ebû Hafs Ömer b. Muhammed Nesefî, *Tılbetü't-talebe fi'l-ıstılâhâti'l-fıkhiyye* (b.y.: el-Matbaatü'l-Âmire, 1311), 80; Ebü'l-Abbâs Hatîbüddehşe Ahmed b. Muhammed b. Alî Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-münîr* (Kahire: Matbaatü'l-Emîriyye, 1922), 2/451; Ferhat Koca, "Gulûl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 14/190.

[5] Ebü'l-Bekā el-Kefevî, *el-Külliyyât*, 1067-1068; Heytemî, *ez-Zevâcir*, 2/853.

[6] Ebü'l-Hasen Ali b. Halef İbn Battâl, *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1424/2003), 3/410-411; Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1960), 12/60; Ebü'l-Fadl Abdurrahîm b. el-Huseyn Irâkî, *Tarhu't-tesrîb fî şerhi't-Takrîb.* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 7/258.

suistimalleri içine alacak şekilde geniş kapsamlı bir mahiyet arz etmektedir.

Şer'î naslarda gulûl sözcüğünün türevleriyle kullanıldığı görülse de[7] nüzûl sebebiyle ilgili rivayetler dikkate alındığında bu kavramın gerek lügat gerekse fıkhî terminolojideki manalarını topyekûn bünyesinde barındıran nas "Bir peygambere ganimete hıyanet etmesi yakışmaz. Kim hıyanet ederse kıyamet günü hainlik ettiği şeyle birlikte -günahı boynuna asılı olduğu halde- gelir. Sonra herkese kazandığı tastamam verilir"[8] mealindeki ayettir.[9] Hâkim kanaate göre Uhud harbinde okçuların kendilerine ganimet malından bir pay verilmeyeceği korkusuyla yerlerini terk etmesi sonucu Hz. Peygamber'in ganimetler hususunda hıyanette bulunacağı düşünülerek gulûl hakkında nazil olmuştur. Ancak Allah Teâlâ bu ayette, kamu malı niteliğini haiz ganimet malına hıyanetin peygamberlik göreviyle bağdaşmasının asla mümkün olmadığını ve böyle bir yolsuzluğun hiçbir peygambere yakışmayacağını vurgulamıştır.[10]

1.1. Gulûl Mefhumuyla İlişkili Bazı Kavramlar

Gulûl mefhumuyla ilintili olduğu düşünülen sirkat, rüşvet, ihtilâs, intihâb ve seleb gibi birtakım kavramlar mevcuttur. Bu kavramların gulûl suçu ile olan benzerlik ve farklılıklarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

a. Sirkat: İslâm hukukunda sirkat (hırsızlık), başkasına ait bir malın, mülk edinme kastıyla ve gizlice alınması anlamında tanımlanmış,[11] Kur'ân ve Sünnet'te açık şekilde had cezası öngörülen suçlardan biri olarak düzenlenmiştir.[12] Hırsızlığın oluşması için malın muhafaza altında bulunması, gizlice alınması, belli bir değer eşiğini (nisab) aşması ve failin ceza ehliyetine sahip olması gibi birtakım şartlar aranır.[13] Bu şartlar, suçu benzer fiillerden (örneğin gasp, zimmet, dolandırıcılık) ayırmada ölçüt işlevi görür. Öte yandan gulûl, hırsızlıktan farklı olarak genellikle devlet veya kamu malına yönelik gizli ve haksız tasarrufu ifade eder ve özellikle savaş ganimetlerinden paylaşım öncesi izinsiz bir şekilde mal almak şeklinde tanımlanır. Her ne kadar iki suç türü de gizlice mal alma unsurunu taşısa da, gulûlde failin ganimet üzerinde potansiyel bir hakkının bulunması ve kamu hukukuna yönelik bir ihlalin söz konusu olması, onu klasik anlamdaki hırsızlıktan ayıran başlıca farklardandır.[14] Ayrıca gulûlde öngörülen ceza, -ileride açıklanacağı üzere- tartışmalı konulardan olup genellikle ta'zîr türünden idarî ve ahlâkî nitelikli cezalar uygulanır.[15]

b. Rüşvet: Rüşvet, İslâm hukukunda yetki, görev veya nüfuzun kötüye kullanılması

---

[7] el-Mâide 5/64; el-A'râf 7/43; 157; Muhammed b. İsmail Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Mustafâ Dîb el-Buğâ (Beyrut: Dâru İbn Kesîr-Yemâme, 1993), "Cihâd", 190; Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb Nesâî, *es-Sünen*, thk. Mektebü Tahkîki't-Türâsi'l-İslâmî (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, ts), "Zekât", 48.

[8] Âl-i İmrân 3/161.

[9] Koca, "Gulûl", 14/190.

[10] Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil bin Süleymân*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte (Beyrut: Müessesetü't-Târîhi'l-Arabî, 1423/2002), 1/310; Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd el-Beğavî, *Me'âlimü't-tenzîl*, thk. Muhammed Abdullah en-Nemr (Riyad: Dâru Taybe, 1409/1993), 2/126.

[11] Muttarızî, *el-Muğrib*, 1/393.

[12] Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhîm İbn Münzir, *el-İşrâf 'alâ mezâhibi 'ulemâ*, thk. Ebû Hammâd Sağîr Ahmed el-Ensârî (Ra'sülhayme: Mektebetü Mekketi's-Sekâfiyye, 1425/ 2004), 4/143.

[13] Ebü'l-Huseyn Yahyâ b. Ebi'l-Hayr el-İmrânî, *el-Beyân fî mezhebi'l-İmâmi'ş-Şâfi'î,* nşr. Kâsım Muhammed en-Nûrî (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 2000), 12/434.

[14] Abdurrahmân b. Muhammed İbn Kâsım, *el-İhkâm şerhu usûli'l-ahkâm* (b.y.: y.y., 1406), 4/350.

[15] Şâfiî, *el-Üm,* 4/262; Ebü'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed İbn Cüzey, *el-Kavânînü'l-fıkhiyye,* thk. Mâcid el-Hamevî (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1434/2013), 263; Koca, "Gulûl", 14/191-192; Cuma Yüce, *Kamu Malı Hırsızlığına Dair Rivayetlerin Değeri* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 10.

suretiyle sağlanan gayrimeşrû menfaat anlamına gelirken;[16] gulûl, daha çok kamu malı veya ganimetin gizlice zimmete geçirilmesi anlamına gelir. Her iki kavram da kamu düzenini tehdit eden ve dinî-ahlâkî açıdan büyük günah sayılan fiiller olmakla birlikte, aralarındaki temel fark, rüşvetin genellikle bir çıkar ilişkisi çerçevesinde karşılıklı iradeyle gerçekleşmesine karşın gulûlün kamuya ait malın bireysel olarak haksız şekilde sahiplenilmesi yoluyla tek taraflı olarak işlenmesidir. Rüşvet, hem alanı hem vereni müteselsil şekilde sorumlu tutarken, gulûl fiilinde esas fail kamu malını zimmetine geçiren kişidir.[17] Bu nedenle rüşvet, çoğunlukla yargı süreçlerinde ve idarî kararlarda adaletin saptırılmasına yol açarken, gulûl doğrudan doğruya kamu mülkiyetinin ihlâlini ve görevin kötüye kullanılmasını ifade eder. Bu bağlamda rüşvet, adaletin tahrifi; gulûl ise emanete ihanet olarak nitelendirilmiştir.

c. İhtilâs: "Başkasına ait bir malı el çabukluğuyla alıp kaçma" anlamındaki ihtilâs,[18] başkasının malını meşru olmayan bir yolla elde etmeyi ifade etmesi bakımından gulûl suçu ile benzerlik gösterir. Ancak aralarında mahiyet itibariyle önemli bir fark bulunmaktadır. Gulûl, kamuya ait malların bir görevli tarafından zimmete geçirilmesi şeklinde gizlice işlenen bir fiildir; failin niyeti, kamu malını hileyle kendisine mal etmektir ve bu durum çoğu zaman tespit edilmesi güç bir şekilde gerçekleşir. Buna karşılık ihtilâs, aleni biçimde, yani gizlenmeden ve bazen herkesin gözü önünde el çabukluğuyla malı kaparak kaçmak suretiyle gerçekleştirilen bir eylemdir.[19] Bu yönüyle ihtilâs, daha çok açık gasp ve hırsızlıkla benzerlik arz ederken, gulûl kamu görevinin suistimali yoluyla oluşan bir emanet ihlâli olarak değerlendirilir. Her iki suç da malın sahibinin rızası olmadan gerçekleşmekle birlikte, işlem tarzı ve faillerin konumu bakımından farklı hukukî sonuçlar doğurur.

d. İntihâb: "Ganimet malları üzerinde açıktan fakat kuralsız tasarruf etme" anlamındaki intihâb,[20] ganimet mallarının hakkaniyete aykırı şekilde kullanılması bakımından gulûl ile benzerlik gösterir. Ancak her iki fiil arasında esaslı bir fark bulunmaktadır. İntihâb, ganimetin henüz taksim edilmeden önce kamuya ait olduğu dönemde, mal üzerinde açıkça ve herkesin görebileceği şekilde keyfî tasarrufta bulunmayı ifade eder; fail, malı gizlemeksizin haksız biçimde kullanmakta veya almaktadır.[21] Buna karşılık gulûl, ganimet veya kamu malının gizlice zimmete geçirilmesi anlamına gelir ve failin fiili çoğunlukla fark edilmeden gerçekleşir.[22]

e. Seleb: "Savaşta öldürülen düşman askerinin üzerindeki şahsî eşyanın, onu öldüren askere ait olması" şeklinde tanımlanan seleb kavramı,[23] ganimetle ilişkili bir konu olması bakımından ilk bakışta gulûl ile bağlantılı gibi görünse de, mahiyet itibariyle ondan tamamen farklıdır. Seleb, savaş hukuku çerçevesinde meşrû bir mal edinme yolu olup doğrudan şahsî cesaret, savaş hakkı ve bireysel emek ile ilişkilidir; bu nedenle devlete veya kamuya ait malı zimmete geçirme anlamındaki gulûl ile karıştırılamaz. Ayrıca seleb, devletin veya toplumun hakkına tecavüzü içermediği gibi, gizlilik, hile veya emanete ihanet unsurları da taşımaz. Bu yönüyle seleb, ahlâkî ve hukukî açıdan meşru, gulûl ise dinî ve hukukî bakımdan haram ve cezai

[16] Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-münîr*, 1/228; Saffet Köse, "Rüşvet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/303.
[17] Yüce, *Kamu Malı Hırsızlığına Dair Rivayetlerin Değeri*, 11.
[18] Ebû Nasr İsmâ'îl b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sıhâh,* thk. Ahmed Abdülğafûr Attâr (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1987), 3/923; Ali Kaya, "İhtilâs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/570.
[19] Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr,*13/280; Yüce, *Kamu Malı Hırsızlığına Dair Rivayetlerin Değeri*, 11.
[20] Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-münîr*, 2/627.
[21] Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 13/280.
[22] Yüce, *Kamu Malı Hırsızlığına Dair Rivayetlerin Değeri*, 11.
[23] Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 8/399.

yaptırıma tabi bir eylem olarak birbirinden kesin çizgilerle ayrılmaktadır.[24]

Tablo 1: Gulûl Kavramıyla Benzer Kavramların Karşılaştırması[25]

Kavram	Tanımı	Benzerlikleri (Gulûl ile)	Farklılıkları
Gulûl	Kamu malına, özellikle taksim edilmemiş ganimete gizlice el koymaktır.	Kamu malına haksız tasarruf Gizlilik unsuru Hıyanet içeriği	Özgün tanımı sadece kamu malını kapsar. Genellikle savaş ganimeti bağlamında değerlendirilir.
Sirkat (Hırsızlık)	Başkasının malını izinsiz olarak gizlice alıp mülk edinmektir.	Malı gizlice alma Haksız yolla mülk edinme	Sirkat bireysel mala yöneliktir. Ceza, had kapsamındadır; gulûlde had cezası yoktur.
Rüşvet	Bir çıkar karşılığında görevin kötüye kullanılması yoluyla menfaat sağlamaktır.	Kamu görevlisinin usulsüz mal edinimi	Rüşvet kişisel ilişkiye dayalıdır. Genelde mal karşılıklı verilir; gulûlde ise gizli zimmet söz konusudur.
İhtilâs	Bir malı el çabukluğuyla alıp kaçmaktır (açıktan hırsızlıktır).	Malı meşru olmayan yolla elde etme	Açıktan ve hızlı şekilde yapılır. Gizlilik unsuru zayıftır.
İntihâb	Ganimet malına kural dışı biçimde açıkça el koymadır.	Ganimetle ilgilidir Haksız tasarruf	Açıkça yapılır, gizlilik içermez. Genellikle komutan izni dışı hareketle ilişkilendirilir.
Seleb	Savaşta öldürülen düşmanın kişisel eşyalarının savaşçıya ait olmasıdır.	Savaş ortamında mal edinimi	Meşru bir edinimdir. Hıyanet unsuru yoktur; dolayısıyla gulûl kapsamında değerlendirilmez.

1.2. Gulûlün Hükmü

Gulûl, büyük günahlardan sayılan bir fiildir.[26] Bu hukuki hüküm, Kur'ân-ı Kerim'deki açık yasaklamaların yanı sıra, Hz. Peygamber'in hadisleri ve İslâm hukukçularının bu konudaki icmâ'ı ile kesinlik kazanmıştır. Şöyle ki Allah Teâlâ, "Bir peygamberin (savaş ganimetinden) bir şey çalması düşünülemez. Kim bir şey çalarsa, kıyamet günü çaldığı şeyle birlikte gelir. Sonra herkese kazandığının karşılığı eksiksiz verilir. Onlara asla zulmedilmez"[27] buyurmaktadır. Bahse konu ayette her ne kadar peygamber ve savaş ganimetleri bağlamında bahsedilse de, İslam âlimleri bu hükmün genel olduğunu ve kamuya ait her türlü malın gizlice zimmete geçirilmesini kapsadığını

[24] Yüce, *Kamu Malı Hırsızlığına Dair Rivayetlerin Değeri*, 12.
[25] Bahse konu tablo, "gulûl mefhumuyla ilişkili bazı kavramlar" başlığından elde edilen veriler ışığında oluşturulmuştur.
[26] Muhammed Sıddîk Bahâdır Hân el-Kannevcî Sıddîk Hasan Han, *er-Ravzatü'n-nediyye şerhu'd-Düreri'l-behiyye* (Beyrut: Dâru'l-Cîl, ts.), 2/347.
[27] Âl-i İmrân, 3/161.

ifade etmişlerdir.[28] Hz. Peygamber de gulûlü yasaklayan birçok hadis buyurmuştur. Şöyle ki O, "Gulûl yapmaktan kaçının! Bir kimsenin (ganimetler arasında bulunan) bir kadını, ganimetler taksim edilmeden önce cinsî münasebette bulunduktan sonra ganimetlerin arasına iade etmesi ya da bir elbiseyi eskiyinceye kadar giydikten sonra ganimetlerin arasına koyması (gulûl kapsamına girer)"[29] hadisinde gulûle iki örnek zikrederek insanları açık bir şekilde bundan sakındırmıştır. Bir başka hadisinde ise "Kendisine (yetecek miktarda) maaş verip mali görevle vazifelendirdiğimiz kişinin, bunun ötesinde (devlete ait, hakkı olmayan bir malı bizden habersiz) alması gulûldür"[30] buyurarak devlet çalışanının kendisine tahsis edilen maaşı dışında kamu malından aşırmış olduğu küçük-büyük her türlü şeyin gulûl olarak ele alındığı görülmüştür.[31] Yine O, "Devlet başkanına verilen hediye gulûldür"[32] diyerek devlet başkanına verilen hediyenin şahsına değil aksine temsil ettiği makama yönelik verildiğine değinmiş olup ilgili hediyeyi gulûl kapsamında görmüştür.[33]

İlgili nasları dikkate alan İslâm fakihleri gulûlün suç niteliği taşıyan büyük günahlardan olduğunu dile getirmişler,[34] Mâlikî hukukçu İbn Cüzey (ö. 741/1340) de bu suçun haram olduğuna dair icmâ'dan söz etmiştir.[35]

2. Gulûl Suçunun Cezası

Kamu malı niteliği taşıması hasebiyle, ganimet malından izinsiz olarak alan kimsenin, bu malı henüz taksim gerçekleştirilmeden önce vazgeçip yetkili otoriteye iade etmesi gerekir. Bu tür bir tutum, failin gulûl fiilinden dolayı tevbe ettiğine işaret eder ve zahiren, irtikâp etmiş olduğu bu hıyanet fiilinden kurtulmuş sayılır.[36] Ancak ordu komutanının orada olmaması ya da ulaşılamaması durumunda gulûl suçlusuna nasıl davranılacağı konusu ihtilaflıdır. İçlerinde Ubâde b. Sâmit (ö. 34/654), Hasan-ı Basrî (ö. 110/728), Zührî (ö. 124/742), Evzâî (ö. 157/774), Leys (ö. 175/791), İmam Mâlik (ö. 179/795) ve Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) gibi müctehidlerin de yer aldığı birçok fakih sanığın aşırmış olduğu malın 5'te 1'ini devlet başkanına teslim etmesi, diğerlerini ise sadaka olarak dağıtması gerektiğine kâil olmuştur. Buna mukabil İmam Şâfiî, bir kimsenin başkasına ait malı sadaka olarak tasadduk etmesinin caiz olmayacağı ilkesinden hareketle, ganimet malından izinsiz olarak alan kişinin bu malın tamamını bizzat devlet başkanına iade etmesi gerektiğini savunmuştur.[37]

Kaynaklarda gulûlün dünyevî müeyyidesi yanında ahiretteki cezasına da vurgu yapılmış; bu fiilin işlenmesi hâlinde kul hakkının da ihlâl edilmiş olması sebebiyle cehennem azabı ile

[28] Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1989), 10/5; Buhûtî, Mansûr b. Yûnus Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ' 'an metni'l-İknâ'* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1983), 3/92.

[29] Abdullah b. Muhammed İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, thk. Âdil b. Yusuf el-Ğazâzî - Ahmed Ferîd el-Mezîdî (Riyad: Dâru'l-Vatan, 1418/1997), 2/168.

[30] Süleyman b. Eş'as b. İshak es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, thk. Şuayb el-Arnaût ve dğr. (Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/ 2009), "Harâc", 10 (No. 2943).

[31] Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 16/285; İbn Müflih, *Kitâbü'l-Fürû'*, 4/325.

[32] Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî, *Tehzîbü'l-âsâr ve tafsîlü's-sâbit 'an resûlillâh mine'l-ahbâr* (Kahire: Matbaatü'l-medenî, ts.), 3/208.

[33] Meseleye ilişkin diğer hadisler için bk. Ebü'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc, *Sahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1412/1991), "İman", 103;Ebû Dâvûd, "Vudû", 30 (No. 59).

[34] Şâfiî, *el-Üm*, thk. Muhammed Zühri en-Neccâr (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1393/1973), 4/262; Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed İbn Abdülber, *el-İstizkâr*, thk. Salim Muhammad Ata - Ali Muhammed Mu'avvaz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1423/2002), 5/89; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, 3/92.

[35] İbn Cüzey, *el-Kavânînü'l-fıkhiyye*, 263.

[36] Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed İbn Müflih, *el-Mübdi' fî şerhi'l-Mukni'*, thk. Muhammed Hasan Muhammed, Hasan İsmâil eş-Şâfiî (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418/1997), 3/340.

[37] Şâfiî, *el-Üm*, 4/262.

karşılaşılacağı ifade edilmiştir.[38] Nitekim Hz. Peygamber'den nakledilen rivayetlerde, savaşta şehitlik mertebesine ulaşmış gibi görünen bazı kişilerin, ganimetten aşırdıkları mallar sebebiyle uhrevî azaba dûçar oldukları belirtilmiştir. Rivayetlerde özellikle, Hayber Gazvesi'nde bir sahâbînin şehit olduğu zannedildiği hâlde, aşırmış olduğu bir kürk veya aba sebebiyle cehennemlik olduğuna işaret edilmiştir.[39] Benzer şekilde Abdullah b. Ömer'in aktardığı bir hadis de ganimet malı hıyanetinin uhrevî sorumluluğunu teyit etmektedir.[40]

Her ne kadar ganimet mallarının taksiminden önce bunlardan bir kısmını izinsiz olarak almak caiz görülmese de, ihtiyaç hâlinde hayvan yemlerinden ve av hayvanlarından olduğu gibi, savaş alanında bulunan yiyeceklerden de faydalanılabileceği konusunda ittifak mevcuttur.[41] Bu konudaki temel referans, Hz. Peygamber'in Hayber günü meydana gelen bir olayda, ihtiyaç sebebiyle savaş mahallindeki yiyeceklerden faydalanan bir sahabeye sessiz kalması ve bu durumu tasvip eder şekilde karşılamasıdır. Ayrıca sahabe arasında öteden beri savaş alanındaki yiyeceklerin kullanılmasına dair teamül bulunduğu nakledilmektedir. Nitekim bazı rivayetlerde, sahabenin fethedilen beldelerde rastladıkları un, yağ ve bal gibi gıda maddelerinden yedikleri aktarılmıştır.[42] Ancak bu yaklaşıma karşılık, Zührî, savaş alanındaki yiyeceklerden istifadenin ancak devlet başkanının veya ordu komutanının izniyle mümkün olabileceğini belirtmiştir.[43]

Fukaha, Hz. Peygamber'den rivayet olunan hadislere dayanarak gulûl suçlusunun dünyada iken eşyasının yakılması ve cenaze namazının kılınmaması gibi bazı cezalar ile cezalandırılması gerektiğine hükmetmişlerdir.[44] Ancak bu cezaların mahiyeti ve uygulanabilirliği hususunda ihtilaf etmişlerdir.

2.1. Gulûl Suçlusunun Eşyasının Yakılması

Gulûl suçlusunun eşyasının yakılıp yakılmayacağı hususu tartışmalı konulardandır. Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), gulûl suçlusunun aşırmış olduğu mal,[45] bineği, giymiş olduğu üzerindeki elbisesi, beslemiş olduğu hayvanları, Kur'ân'ı ve silahı dışındaki bütün eşyasının ta'zîr[46] kabilinden yakılacağına hükmetmiştir.[47] Hasan-ı Basrî, Mekhûl (ö. 112/730), Yezîd b. Yezîd (ö. 134/752), Evzâî (ö. 157/774) ve İshâk b. Râhûye (ö. 238/853) gibi önemli hukukçuların da bu konuda Ahmed b. Hanbel ile aynı kanaati paylaştıkları kaydedilmiştir.[48]

Bu kanaati benimseyen hukukçuların dayanağını birtakım naslar teşkil etmektedir. Şöyle ki Hz. Ömer'den rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber, "Gulûl yapanı gördüğünüzde eşyasını

---

[38] Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillah Zerkeşî, *Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî*, thk. Abdullah b. Abdurrahmân el-Cibrîn (Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 1414/1993), 6/537-538.

[39] Müslim, "İman", 114.

[40] Buhârî, "Cihâd", 186 (No. 2908).

[41] İbn Müflih, *el-Mübdi',* 3/340.

[42] İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî,* 6/256; Kâdî İyâz, İyâz b. Mûsâ, *İkmâlü'l-Mu'lim bi-fevâidi Müslim,* thk. Yahyâ İsmâ'îl (Mansûre: Dâru'l-Vefâ, 1998), 6/114.

[43] Kâdî İyâz, *İkmâlü'l-Mu'lim,* 6/114.

[44] Şâfiî, *el-Üm*, 4/262; İbn Abdülber, *el-İstizkâr*, 5/89; İbn Cüzey, *el-Kavânînü'l-fıkhiyye*, 263.

[45] Çünkü aşırılan mal, ganimet sahiplerinin hakkıdır. Buna göre gulûl suçlusu, aşırdığı malı zayi ederse tazminle yükümlü tutulur. Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed Ali el-Kari, *Mirkâtü'l-mefâtîh* (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 2002), 6/2592.

[46] Had ve kısas cezaları dışında yöneticinin veya hâkimin takdirine bırakılan cezalardır. Tuncay Başoğlu, "Ta'zîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/198.

[47] Ebû Ya'kûb İshâk b. Mansûr Kevsec, *Mesâilü'l-İmâm Ahmed bin Hanbel ve İshâk bin Râhûye*, thk. Muhammed b. Abdillah ez-Zâhim (Medine: Câmi'atü'l-İslâmiyye, 1425/2004), 8/3913-3914; Zerkeşî, *Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî*, 6/539-540; İbn Müflih, *el-Mübdi' fî şerhi'l-Mukni'*, 3/339-340.

[48] Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Muhammed İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr 'alâ metni'l-Mukni'* (Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1983), 10/532; Bedruddîn Mahmûd b. Ahmed Aynî, *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts), 15/8.

yakınız"[49] buyurmuştur. Tâbiûndan olan Sâlih b. Muhammed el-Leysî'den (ö. 145/763) aktarılan bir hadiste ise "Bir kişiyi ganimet malına hıyanet ederken yakaladığınız zaman eşyasını yakınız ve onu dövünüz."[50] buyrulmuştur. Aynı şekilde Abdullah b. Amr b. el-Âs kanalıyla aktarılan bir hadiste Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in ganimet malına hıyanet eden kimsenin eşyasını yaktırdıkları ve onu dayakla cezalandırdıkları bildirilmiştir.[51] Bu hadisler, gulûl yapan kişiye iki yönlü bir ceza uygulanacağını ortaya koymuştur. Bunlardan biri mali yaptırım ki gulûl ile elde edilen malın müsadere edilmesini hatta yakılmasını öngörmüştür. Diğeri ise bedeni yaptırım ki suçlunun dayakla cezalandırılmasıdır.

Hanbelî fakihi Buhûtî (ö. 1051/1641), gulûl fiilini işleyen kimsenin üzerindeki elbisesi, Mushaf'ı ve bineği dışındaki şahsî eşyalarının yakılması gerektiğini belirterek bu hususta mezhep imamının görüşünü desteklemiştir. Ancak Buhûtî, failin zimmetine geçirdiği malın kamuya ait olması sebebiyle bu tür malların yakılamayacağını özellikle vurgulamıştır. Ayrıca o, bu cezai işlemin icra edilmesinden önce suçlunun vefat etmesi hâlinde, ölümün cezayı düşürücü etkisine dayanarak, hem şahsî eşyalarının yakılamayacağını hem de ganimetten kendisine düşecek olan paydan mahrum edilemeyeceğini ifade etmiştir.[52]

İçerisinde Hanefî, Mâlikî, Şâfiî ve Zâhirîlerin de yer aldığı cumhur-u fukahaya göre, gulûl suçlusunun hiçbir eşyası yakılmaz. Ancak gulûl suçlusu aşırmış olduğu malı tazminle yükümlü olup ta'zîren cezalandırılır, ganimetten kendisine düşen paydan da mahrum bırakılmaz.[53] Zira Hz. Peygamber, gulûl suçlusunun eşyalarını yaktırmamıştır. Nitekim Abdullah b. Amr'dan aktarılan bir hadiste Hz. Peygamber ganimetlerin hak sahiplerine dağıtılmak üzere toplanmasını emretmiş; bir sahabe ise ganimete ait bir at dizginini geç getirmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona, "Bunu daha önce getirmene engel olan neydi?" diye sormuş; sahabe de geç getirdiği için özür beyan etmiştir. Ancak Hz. Peygamber bu mazereti kabul etmemiş, dizgini teslim almamış ve söz konusu sahabeye, kıyamet gününde bu dizginle mahşere geleceğini bildirmiştir.[54] Ayrıca Hz. Peygamber döneminde orduda gulûl suçunu irtikâp eden bazı cahil bedeviler mevcuttu. Şayet orduda bulunan söz konusu gulûl suçlularının eşyaları yakılmış olsaydı bu durum yaygınlık kazanır ve tevâtür yoluyla insanlara ulaşırdı.[55] Ayrıca eşyanın yakılması malın zayi edilmesi demektir. Hz. Peygamber malın her ne olursa olsun zayi edilmesini yasaklamıştır.[56] Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) ve Leys b. Sa'd'in bu görüşü benimsedikleri ifade edilmiştir.[57]

Gulûl suçlusunun eşyalarının yakılması gerektiği görüşünü benimseyen Hanbelî fakihleri, bu uygulamaya karşı ileri sürülen bazı delilleri eleştirmişlerdir. Buna göre, Abdullah b. Amr rivayetinde yer alan ve dizgini geç getiren sahabeye ilişkin hadiste, söz konusu kişi dizgini

[49] Ebû ʿÎsâ Muḥammed b. ʿÎsâ et-Tirmiẕî, *Sunen*, thk. Beşşar ʿAvvad Maʿrûf (Beyrut: Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî, 1417/1998), "Hudûd", 28 (No. 1461).

[50] Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), "Siyer", 83 (No. 175).

[51] İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr*, 10/532; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 15/8.

[52] Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, 3/92-93. Ancak bazı Hanbelî uleması gulûl suçlusunun ganimetten mahrum bırakılacağı yönünde görüş beyan etmiştir.İbn Müflih, *el-Mübdi' fî şerhi'l-Mukni'*, 3/340.

[53] Serahsî, *el-Mebsût*, 10/51; Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Ali Bağdâdî, *et-Telkîn fi'l-fıkhi'l-Mâlikî*, thk. Ebû Üveys Muhammed Bû Habre - Ebü'l-Fazl Bedr b. Abdillah (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1425/2004), 1/91; Ebü'l-Me'âlî Abdülmelik b. Abdillah Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab fî dirâyeti'l-mezheb*, thk. Abdülazîm Mahmûd ed-Dîb (Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 1428/2007), 11/531-532; İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr*, 10/532; Ebû Muhammed Ali b. Ahmed İbn Hazm, *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*, thk. Abdülğaffâr Süleymân el-Bendârî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 7/578.

[54] Ebû Dâvûd, "Cihâd", 143 (No. 2712).

[55] Serahsî, *el-Mebsût*, 10/51.

[56] Buhârî, "Zekât", 17 (No. 2277); İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr*, 10/532.

[57] Ömer b. Ali İbn Mülakkin, *et-Tavzîh li-şerhi'l-Câmi'i's-sahîh* (Dımaşk: Dâru'n-Nevâdir, 2008), 18/335.

zimmetine geçirdiğini itiraf etmemiş, yalnızca onu geç teslim etmiş ve bu sebeple pişmanlık duyarak Hz. Peygamber'den özür dilemiştir. Bilindiği üzere, sahih bir tevbe, işlenmiş her münker fiili ortadan kaldırır.[58] Ayrıca malın zayi edilmesinin yasak oluşuna dair genel ilkeye gelince; Hz. Peygamber, zimmete geçirilen bu tür mallarda kamu yararına bir maslahat bulunmadığını açıkça ifade etmiştir.[59] Dolayısıyla maslahat taşımayan bir malın zayi edilmesinde dinen bir sakınca bulunmamaktadır. Bu bağlamda Hanbelîler, gulûl suçlusunun eşyalarının yakılmasını, kamu menfaatini koruma amacıyla meşru görmüşler ve bu şekilde yok edilen malın, gerçek anlamda zayi edilmiş sayılamayacağını savunmuşlardır.[60]

Cumhur-u fukaha da, gulûl suçlusunun eşyasının yakılacağına hükmeden Hanbelîlerin referans aldıkları nasları eleştirmişlerdir. Şöyle ki gulûl yapanın eşyasının yakılacağına dair rivayetlerde yer alan râvi Salih b. Muhammed el-Leysî hadis tenkitçileri tarafından münker[61] olarak değerlendirilmiştir. Nitekim hadis âlimleri, Salih b. Muhammed el-Leysî'nin münker olması sebebiyle rivayet etmiş olduğu hadisleri hüccet olarak kabul etmemektedirler.[62] Abdullah b. Amr b. el-Âs kanalıyla aktarılan hadisin râvi silsilesinde mechûl[63] olarak nitelendirilen Züheyr b. Muhammed bulunmaktadır. Zira bu kişinin Horasanlı Züheyr b. Muhammed olup olmadığı bilinmemektedir. Râvi silsilesinde meçhul birinin bulunması ilgili hadisi hüccet bakımından müşkil kılar.[64] Bunun yanında İbn Hazm (ö. 456/1064), gulûl suçlusunun eşyasının yakılacağını bildiren hadislerin tamamının bâtıl olduğunu ifade etmiş;[65] Cüveynî (ö. 478/1085) ise kahir ulema tarafından zayıf karşılandığını sahih olsalar da daha sonraları raşit halifeler döneminde yakıldığına dair bir uygulamanın olmamasından ötürü mensuh kabul edildiklerini ifade ederek bu gibi hadislere sarf-ı nazar edilmeyeceğini belirtmiş;[66] Alî el-Kârî (ö. 1014/1605) de Abdullah b. Amr b. el-Âs kanalıyla aktarılan söz konusu rivayetin metin bakımından garip olduğuna değinmiştir. Nitekim ilgili rivayetin bazı varyantında "yaktırdılar" manasına gelen حَرَّقُوا bazısında da أَحْرَقُوا fiilleri kullanılmıştır. Ayrıca o, Hanbelîlerin gulûl suçlusunun eşyasının yakılmasını ifade eden rivayetlerdeki emir kipinin vücûb cinsinden olmadığını aksine tamamen zecr/caydırıcı ve va'îd/tehdid kabilinden olduğunu belirtmiştir.[67] Şevkânî (ö. 1250/1834) ise Hz. Peygamber'in gulûl suçlusunun eşyasını yaktırmadığına dair vakıalara işaret ederek Hanbelîlerin ileri sürmüş oldukları görüşe reddiyede bulunmuştur.[68]

Gulûl suçlusunun eşyasının yakılması ve dövülmesi ile ilgili naslarla birlikte bu cezalardan bahsetmeyen hadisleri bir arada değerlendiren Seyyid Sâbık (ö. 1915-2000), bu konuda maslahata göre hareket etmenin esas olduğunu ifade etmiş, dolayısıyla böyle bir hususla karşı karşıya kalan hâkimin yakma ve dövme cezalarını kamunun maslahatının gereksinimleri

[58] İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî,* 6/510.
[59] İbnu'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali, *Keşfü'l-müşkil min hadîsi's-Sahîhayn,* thk. Ali Huseyn el-Bevvâb (Riyad: Dâru'l-Vatan, ts.), 2/28.
[60] İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr,* 10/533.
[61] Münker hadis, zayıf râvinin güvenilir râviye muhalefeti yüzünden zayıf olarak kabul edilen hadis çeşididir. Geniş bilgi için bkz. Mehmet Efendioğlu, "Münker", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/13.
[62] İbn Mülakkin, *et-Tavzîh,* 18/35-336; Aynî, *'Umdetü'l-kârî,* 8/15.
[63] Mechul, kimliği veya kişiliği bilinmeyen râvi demektir. Bkz. Emin Aşıkkutlu, "Meçhul", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/286.
[64] Muhammed b. Ali el-Vellûvî Asyûbî, *Zahîretü'l-'ukbâ fî şerhi'l-Müctebâ'* (Riyad: Dâru'l-Mi'râc, 2003), 22/37; Muhammed b. Alî b. Muhammed Şevkânî, *Neylu'l-evtâr* (Mısır: Dâru'l-Hadîs, 1993), 4/148.
[65] İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 7/578.
[66] Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 11/531.
[67] Ali el-Kari, *Mirkâtü'l-mefâtîh*, 6/2592.
[68] Şevkânî, *Neylu'l-evtâr*, 7/352.

doğrultusunda karara bağlaması gerektiğini ifade etmiştir.[69] Bu bağlamda gulûl konusundaki hadis ve uygulamalar yanında suçun cezaya denkliği ve malın heder edilmesi gibi konularda şer'î kaynaklardan istinbat edilen ilke ve prensiplerden hareketle, gulûl suçlusunun eşyasının yakılmasının gerekli olmadığı neticesine ulaşmak mümkündür. Nitekim Hz. Peygamber, Hayber savaşı sırasında ölen bir kişinin gulûl suçu işlediğini bildirmiş, fakat Hz. Peygamber eşyasının yakılmasını emretmemiştir.[70] Bu sebeple gulûl suçlusundan aşırmış olduğu malın alınması veya tazmin ettirilmesi, ona ta'zîr niteliğini haiz bir cezanın verilmesi ve ganimetteki payından irtikâp ettiği suç sebebiyle mahrum bırakılması, cezalandırmada caydırıcılık ilkesine daha münasip düşmektedir.[71]

2.2. Gulûl Suçlusunun Cenaze Namazının Kılınmaması

Müctehidler, ölmeden önce aşırmış olduğu malı iade edip bundan tevbe etmeyen gulûl suçlusunun cenaze namazının devlet başkanı veya naibi tarafından kıldırılıp kıldırmayacağı hususunda farklı düşünmüşlerdir. Onları bu farklı düşünmeye sevk eden husus, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'den (ö. 78/698) naklolan şu rivayettir: "Hz. Peygamber'in ashabından biri, Hayber savaşında vefat etti. Ashap bunu Hz. Peygamber'e anlattı. Hz. Peygamber de: arkadaşınızın cenaze namazını kılın, dedi. Bu ifadeden ötürü ashabın yüzü değişti. Hz. Peygamber: arkadaşınız Allah yolunda (cihatta) iken gulûl suçu işlemiştir. Bunun üzerine bizler, arkadaşımızın eşyalarını karıştırdık ve kıymeti iki dirheme denk gelen Yahudi boncuklarından bulduk."[72] Kaynaklarda söz konusu rivayetin farklı varyantlarına yer verilmiş olup bu varyantlarda olayın Hayber'de değil, Huneyn'de gerçekleştiğine değinilmiştir.[73] Ancak Mâlikî hukukçu İbn Abdilber (ö. 463/1071), Huneyn'de Yahudi olmamasından ötürü olayın, Hayber'de gerçekleştiğini vurgulamıştır.[74]

İlgili hadisi referans alan Ahmed b. Hanbel, devlet başkanı ya da naibinin gulûl suçlusunun cenaze namazını kıldırmayacağı yönünde görüş beyan etmiştir. Nitekim bu hadisin zahirinden de anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber gulûl suçunu irtikâp eden kişinin cenaze namazını kıldırmamış, orada bulunan birine kıldırmasını söylemiştir.[75]

Ahmed b. Hanbel'in, gulûl suçlusunun cenaze namazının kılınmaması yönündeki görüşüne karşılık, cumhur-u ulemâ devlet başkanının veya onun naibinin söz konusu kişinin cenaze namazını kıldırabileceği kanaatindedir. Bu görüşü benimseyen müctehidler, Hz. Peygamber'in gulûl fiilini işleyen kimsenin cenaze namazını kıldırmaktan kaçınmasını, bu suça karşı toplumda caydırıcılık oluşturma amacıyla açıklamışlardır. Onlara göre, Hz. Peygamber'in bir kimsenin cenaze namazını kıldırması, o kişiye yönelik bir tür merhamet tezahürü olup, gulûl suçlusuna karşı bu tür bir rahmetin gösterilmemesi caydırıcılık açısından önemli bir anlam taşımaktadır.[76] Dolayısıyla bu tutum, hukuki değil, toplumsal mesaj boyutu ağır basan bir tavır olarak

[69] Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-sünne* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1977), 2/682-683.
[70] Ebû Dâvûd, "Cihâd", 143 (No. 2712).
[71] Koca, "Gulûl", 14/191.
[72] Ebû Dâvûd, "Cihâd", 141 (No. 2710).
[73] Mâlik b. Enes, *Muvatta' el-İmâm Mâlik*, thk. Muhammed Mustafâ el-Azamî (Abudabi: Müessesetü Zâyed b. Sultân, 1425/2004), 3/652; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *Sünen*, thk. Şu'ayb el-Arnaût, v. dğr. (Beyrut: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009), "Cihâd", 34 (No. 2850); Ebû Bekr Ahmed b. 'Amr el-Bezzâr, *Musned*, thk. 'Âdil b. Sa'd v. dğr. (Medine: Mektebetü'l-'ulûm ve'l-hikem, 1430/2009), 9/220.
[74] İbn Abdülber, *el-İstizkâr*, 5/85.
[75] Zerkeşî, *Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî*, 2/361-362; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, 186.
[76] İbn Abdülber, *el-İstizkâr*, 5/85; Ebû Ömer Yûsuf b. Abdullah İbn Abdülber, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta'i mine'l-meânî ve'l-esânîd*, thk. Muhammed Abdulkebîr el-Bekrî Mustafâ b. Ahmed el-Ulvî (Mağrib: Vizâratu Umûmi'l-Evkāfi ve'ş-Şu'ûnu'l-İslâmiyye, 1386/1967), 23/286-287; Şevkânî, *Neylu'l-evtâr*, 4/58; İbn Kâsım, *el-İhkâm şerhu usûli'l-ahkâm*, 2/68; Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *eş-Şerhu'l-mümti' 'alâ Zâdi'l-müstakni'*, thk. Muhammed b. Süleymân (Demmam: Dâru İbni'l-Cevzî, 1422/2001), 5/350.

değerlendirilmiştir. Ayrıca, konuyla ilgili olarak delil gösterilen rivayetlerden birinin râvilerinden olan Ebû Amra'nın güvenilirlik durumu da muhaddisler arasında tartışmalıdır. Bazı hadis otoriteleri onu sadûk (doğru sözlü ve güvenilir), bazıları ise mechûl (tanınmayan) olarak nitelendirmiştir. Ebû Amra'nın sadûk kabul edilmesi hâlinde rivayet hasen, mechûl sayılması durumunda ise zayıf hükmündedir.[77] Bu durum, ilgili hadisin fakihler nezdinde hüccet olarak kullanılabilirliğini de tartışmalı hâle getirmektedir.

3. Günümüzde Gulûl Suçu ve Cezası

Gulûl suçu, klasik fıkıh literatüründe daha çok ganimet mallarına yönelik hıyanet bağlamında ele alınmış olsa da kamuya ait malların zimmete geçirilmesi niteliği taşıması bakımından günümüzde de güncelliğini koruyan önemli bir konu olma hüviyetini haizdir. Modern devlet yapılanmasında ganimet müessesesi fiilen ortadan kalkmış gibi görünse de kamu malı kavramı, devlet hazinesi, kamu kurumlarının taşınır ve taşınmazları, bütçeden finanse edilen projeler, kamu hizmetlerine tahsis edilen araç, gereç ve kaynakları da içine alacak şekilde geniş bir muhtevaya sahiptir. Bu bağlamda, klasik dönemdeki ganimet malı ile günümüzdeki kamu malı arasında fonksiyonel bir benzerlik bulunduğu açıktır.

Gulûl fiili, modern hukuk sistemlerinde rüşvet, irtikâp, zimmet, görevi kötüye kullanma ve kamu kaynaklarını şahsi menfaat için kullanma gibi suç tipleriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Nitekim günümüzde kamu görevlilerinin görevlerini kötüye kullanmak suretiyle devlete veya topluma ait kaynakları şahsi çıkarları doğrultusunda kullanmaları, klasik fıkıh literatüründe gulûl kapsamında değerlendirilen fiillerle özdeş mahiyettedir. Bu tür fiillerin Kur'an ve Sünnet'te açıkça yasaklanmış olması, kamu malına yönelik her türlü tasarrufun meşruiyetinin ancak hukuki ve ahlaki ilkelere bağlı kalmakla mümkün olabileceğini göstermektedir. Modern dönemde, kamu malının zimmete geçirilmesi fiili genellikle cezai müeyyidelerle karşılık bulsa da bu tür eylemlerin sadece hukukî değil aynı zamanda dinî ve ahlâkî bir mahiyet taşıdığı hususu, özellikle İslam toplumlarında hâlâ büyük önem arz etmektedir. Zira gulûl, sadece bireysel bir suç olarak değil; kamu vicdanında güvensizlik doğuran, kamu hizmetlerinin meşruiyetini zedeleyen ve toplumsal adaleti sarsan bir eylem olarak telakki edilmektedir.

Gulûl suçu günümüzde sadece devlet memurlarına has bir fiil olarak düşünülmemeli, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, dernekler, vakıflar, hatta dini cemaatler tarafından kullanılan kamuya ait fonlar ve bağışlar üzerinde de vuku bulabilmektedir. Bu çerçevede, kamu kaynağı niteliğindeki fonların usulsüz kullanımı, ilgili kişilerin dinî ve ahlâkî sorumluluğu bakımından da değerlendirilmelidir. Bu noktada özellikle Kur'an'daki "Kim hıyanet ederse, kıyamet günü hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir"[78] ayeti ve Hz. Peygamber'in, kamu malı konusundaki hassasiyeti vurgulayan hadisleri çağdaş yolsuzluk vakalarına ahlâkî bir perspektiften yaklaşmak için önemli referanslar sunmaktadır. Ayrıca elektrik ve suyu kaçak kullanmak, kamu görevlilerinin görevi sebebiyle menfaat temin etmeleri, bir kişinin yapabileceği bir iş için birden fazla kişiyi işe almak, devletin; tarımda, hayvancılıkta ve ticarette verdiği destekleri amacı dışında kullanmak, daha fazla destek almak için olmayan tarlaları varmış gibi beyan etmek ya da vasıfsız tarlaları vasıflı göstermek, ihtiyacı olmadığı halde sosyal yardım almak, ailesinden kalan maaşı alabilmek için resmiyette boşanıp gerçekte birlikte yaşamaya devam etmek, engelli muafiyetinden

[77] İbn Mâce, *Sünen*, 4/112; Muhammed b. Ahmed ed-Dımaşkî İbn Abdilhâdî, *Tenkîhu't-Tahkîk fî ehâdîsi't-Ta'lîk.*, thk. Sâmî b. Muhammed Câdüllah - Abdülazîz b. Nâsır el-Habbânî (Riyad: Advâü's-Selef, 1428/2007), 2/665; Asyûbî, *Zahîretü'l-'ukbâ fî şerhi'l-Müctebâ'*, 19/253; Muhammed b. Abdirrahmân Mübârekfûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî bi-şerhi Câmi'i't-Tirmizî* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/1990), 6/477.

[78] Âl-i İmrân, 3/161.

yararlanılarak alınan aracı amacı dışında kullanmak, bir inşaat ruhsatı için başvuran bir müteahhidin, ilgili kamu görevlisine ruhsatı daha hızlı alabilmek için para teklif etmesi, vergi imtiyazını istismar edip bunu bir rant kapısına çevirmek vb. fiillerin gulûl kapsamında değerlendirilmiştir.[79] Günümüz hukukunda bu fiiller temel olarak zimmet, irtikâp, rüşvet ve görevi kötüye kullanma gibi suç tipleri altında incelenmiş olup, devlete ve kamu düzenine yönelik ciddi tehditler oluşturmakla birlikte kamu idaresinin güvenilirliğini zedelemektedir. Bu bağlamda bahse konu suçlara dair birtakım cezalar öngörülmüştür.

3.1. Zimmet Suçu ve Cezası

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 247. maddesi uyarınca zimmet suçu tıpkı gulûl gibi, kamu görevlisinin görevi nedeniyle kendisine teslim edilen veya zilyetliği kendisine geçen malları kendisine veya başkasına zimmetine geçirmesi, yani sahiplenmesi durumunda işlenir. Örneğin, bir devlet hastanesi yöneticisinin, hastane envanterindeki tıbbi cihazları özel kliniğine transfer etmesi bu suça bir örnek teşkil eder. Gulûl suçunun temelinde yatan emanete ihanet ve kamu malını zimmetine geçirme, bu maddede net bir şekilde karşılığını bulur. Tarihteki gulûl örnekleri, günümüzdeki bir kamu görevlisinin devletin malını veya parasını zimmetine geçirmesiyle birebir aynı mantığa sahiptir. Türk Ceza Kanunu'nun 247/1'e göre: "Görevi nedeniyle zilyedliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı zimmetine geçiren kamu görevlisi, üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." Bu, zimmet suçunun en temel halindeki cezasıdır. Zimmet suçunun bazı özel koşullarda işlenmesi halinde belirlenen cezada artma ya da indirim olabileceği ifade edilmiştir.[80] Şöyle ki nitelikli zimmet olarak tabir edilen aldatma veya hile yoluyla zimmet suçu işlenmişse yani zimmetin ortaya çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla eylem ortaya konulmuşsa bu durumda Türk Ceza Kanunu'nun 247/2'ye göre ceza yarı oranında artırılır. Yine suç, zimmete geçirilen malın veya paranın miktarı ve değeri bakımından büyükse, Türk Ceza Kanunu'nun 247/3'e göre ceza yarı oranında artırılır.[81] TCK'nın 248. maddesi gereğince etkin pişmanlık zimmet suçunu azaltan hallerden kabul edilmiştir. Bu durumda soruşturma başlamadan önce pişmanlık duyup zimmetine geçirdiği malın değerinin tamamını iade eden kişinin cezası TCK'nın 248/1'e göre üçte ikisi oranında indirilir. Bu durumda kamu davası açılmaz. Yine dava başlamadan önce pişmanlık duyup zimmetine geçirdiği malın değerinin tamamını iade eden kişinin cezası TCK'nın 248/2'ye göre failin cezası yarı oranında indirilir. Aynı şekilde zimmete geçirilen malı, mahkeme kararından önce iade eden failin cezası ise TCK'nın 248/2'e göre üçte biri oranında indirilir.[82]

3.2. İrtikâp Suçu ve Cezası

TCK'nın 250. maddesinde düzenlenen irtikâp suçu bir kamu görevlisinin, görevinin sunduğu nüfuzu kötüye kullanarak bir kişiden menfaat sağlamasıdır. Bu fiil, zorla veya ikna suretiyle gerçekleşebilir. Bir belediye imar müdürünün, ruhsat işlemlerini hızlandırmak için bir vatandaştan bağış adı altında nakit talep etmesi, irtikâp suçunun tipik bir örneğidir. Gulûl ve irtikâp arasında kavramsal ve hukuki bir ilişki bulunmaktadır. İrtikâp suçu, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ve kamu görevlisinin yetkisini kötüye kullanarak menfaat sağlamasını cezalandıran somut bir fiilken, gulûl ise İslâm hukukunda bu tür eylemleri kapsayan daha geniş bir hukuki ve

[79] Gulûle dair verilen örneklerin bir kısmı Diyanet İşleri Başkanlığı/Din Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 27.06.2025 tarihli "Kamu Hakkı Dokunulmazdır" başlıklı Cuma hutbesinden alınmıştır.

[80] Erdener Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığı Altında Türk Ceza Kanunu (Genel Hükümler)* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015), 60-63; Neslihan Can, Türk Ceza Kanunu'nda Zimmet Suçu (TCK M. 247249), *DÜHFD,* 25/ 43, Yıl: 2020, s. 239-278.

[81] Türk Ceza Kanunu (TCK), *Resmî Gazete* 25611 (12 Ekim 2004), Kanun No. 5237, md. 247/2-3.

[82] TCK, md. 248/1-2.

ahlaki çerçevedir. Bu bağlamda irtikâp, bir kamu görevlisinin görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak emanete ihanet etmesi sebebiyle, gulûl suçunun günümüzdeki hukuki bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Her iki suçun da temelinde, kamu güveninin kötüye kullanılması ve kamu haklarına tecavüz yer almaktadır. İrtikâp suçu, Türk Ceza Kanunu'nun 250. maddesinde düzenlenmiş olup[83] cezası suçun işleniş şekline göre farklılık göstermektedir. Zor kullanmak suretiyle (örneğin bir kamu görevlisinin, görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak bir kişiyi kendisine veya bir başkasına haksız bir menfaat sağlaması gibi) irtikâbın cezası beş yıldan on yıla kadar hapistir. İkna veya hatadan yararlanmak suretiyle (örneğin kamu görevlisinin, görevini yerine getirmesi için kişiyi bir menfaat sağlamaya ikna etmesi veya kişinin hatasından yararlanarak kendisine haksız bir menfaat sağlaması gibi) irtikâbın cezası ise üç yıldan beş yıla kadar hapistir.[84]

3.3. Rüşvet Suçu ve Cezası

TCK'nın 252. maddesi kapsamında ele alınan rüşvet suçu bir kamu görevlisinin görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması karşılığında kendisine veya başkasına menfaat sağlamasıdır. Bu suç, kamu görevlisi ile rüşveti veren kişi arasında bir anlaşma ile oluşur. Bir vergi dairesi memurunun, bir şirketin vergi borcunu silmek karşılığında menfaat elde etmesi bu suça bir örnektir. Rüşvet suçu TCK'nın 252. maddesine düzenlenmiş olup cezası hem rüşveti alan hem de rüşveti veren kişi için aynıdır. Bu bağlamda rüşvet suçunu işleyen kişiler için öngörülen ceza dört yıldan on iki yıla kadar hapistir. TCK'nın 252. maddesinin 6 ve 7 fıkralarına göre rüşvet suçunda etkin pişmanlık hükümleri suça katılanların pozisyonuna göre farklı şekillerde uygulanmıştır.[85] Bu bağlamda rüşveti veren veya buna aracılık eden kişi için soruşturma başlamadan önce durumu bildirmesi halinde cezadan muafiyet öngörürken, soruşturma başladıktan sonraki aşamalar için ceza indirimi uygulamaktadır. Rüşvet alan kamu görevlisi için ise etkin pişmanlık hükümleri, suçu bildirme yükümlülüğünün yanı sıra, aldığı rüşveti iade etme şartına bağlanmıştır. Bu durumda, ceza indirimi oranları soruşturma ve dava safhalarına göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda rüşvet alan kamu görevlisi, soruşturma başlamadan önce aldığı rüşveti iade edip durumu yetkili makamlara bildirirse, verilecek cezanın üçte ikisi oranında indirim yapılır. Eğer soruşturma başladıktan sonra ancak dava başlamadan önce rüşveti iade edip durumu bildirirse, verilecek cezanın yarısı oranında indirim yapılır.[86]

3.4. Görevi Kötüye Kullanma Suçu ve Cezası

Görevi kötüye kullanma suçu, bir kamu görevlisinin görevini kanunlara aykırı şekilde kullanması veya ihmal etmesi sonucu kamunun zararına yol açmasıdır. Bu suç, maddi veya manevi zarara neden olabilir. Bir ihale komisyonu başkanının, ihale mevzuatına aykırı olarak rekabeti engelleyici kararlar alması ve bu şekilde kamuyu zarara uğratması, bu suçun bir tezahürüdür. Gulûl suçunun daha geniş yorumlanan halleri, örneğin ganimetin bölüşümünde haksızlık yapılması veya devlet hazinesine ait malların usulsüz kullanılması, bu madde kapsamında

[83] TCK, md. 250/1-4.

[84] Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığı Altında Türk Ceza Kanunu,* 250; İsmail Çınar, İcbar Suretiyle İrtikâp Suçu, *TAÜHFD,* 2023 (5)1, 337-440.

[85] TCK, md. 252/1-7.

[86] Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığı Altında Türk Ceza Kanunu,* 249-253; Murat Çakır, *Türk Ceza Hukukunda Rüşvet Suçu,* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyla Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 20-24; Ülkü Aydemir, *Rüşvet Suçu,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyla Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 53-55.

değerlendirilebilir.[87] Görevi kötüye kullanma suçu, Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesinde düzenlenmiş olup bu suçun cezası, işleniş şekline göre belirlenir. Bu bağlamda görevinin gereklerine aykırı hareket eden kamu görevlisi TCK 257/1'e göre altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Görevini ihmal veya geciktirerek kişilerin mağduriyetine neden olan ya da kamunun zararına yol açan kamu görevlisi TCK 257/2'ye göre üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.[88]

Sonuç

İslâm hukukunda gulûl, başlangıçta ganimet mallarından gizlice mal edinme fiili olarak tanımlanmışsa da, zaman içerisinde kamuya ait her türlü mal ve imkânın kötüye kullanılması anlamında daha geniş bir kapsama kavuşmuştur. Kur'ân ayetleri ve hadislerde bu fiilin büyük günahlardan sayılması, İslâm toplumlarında kamu malına yönelik yüksek düzeyde bir hassasiyetin tesis edilmesini hedeflemiştir. Bu yönüyle gulûl, yalnızca malî bir ihlâl değil; kamu düzenine, adalete ve ahlâkî değerlere karşı işlenmiş bir suç olarak değerlendirilmiştir.

Fıkıh literatürü incelendiğinde gulûl suçuna ilişkin farklı mezhep görüşlerinin bulunduğu görülür. Hanbelîler, malın yakılması ve cenaze namazının kılınmaması gibi ağır ta'zîr cezalarını savunmuş; buna karşılık cumhur, Hz. Peygamber'in uygulamalarına ve maslahat ilkesine dayanarak daha mutedil bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu tartışmalar, İslâm ceza hukukunun katı ve değişmez değil; orantılılık, maslahat ve kamu yararı ilkeleri doğrultusunda esnek ve akılcı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Modern hukuk bağlamında ise gulûl, zimmet, rüşvet, irtikâp ve görevi kötüye kullanma gibi suçlarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Kamu kaynaklarının kişisel çıkar uğruna kötüye kullanılması, sadece hukuka değil, toplumsal güvene ve kamu vicdanına da zarar vermektedir. Dolayısıyla gulûl, hem tarihsel hem de çağdaş bağlamda hukukî, ahlâkî ve uhrevî sorumluluk doğuran bir eylem niteliğini sürdürmektedir.

Sonuç itibariyle gulûl, İslâm hukukunun kamu hakkına ve emanet bilincine verdiği önemin somut bir göstergesi olarak, günümüz kamu yönetimi, yolsuzlukla mücadele ve etik sorumluluk tartışmalarında da işlevsel bir kavramdır. Bu nedenle, gulûl olgusu klasik fıkıh birikimi çerçevesinde ele alınmakla kalmamalı; aynı zamanda çağdaş hukuk normları, hesap verebilirlik ve etik yönetim ilkeleriyle mukayeseli olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Ali el-Kari, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed. *Mirkâtü'l-mefâtîh*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 2002.

Askalânî, Ahmed b. Ali İbn Hacer. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1960.

Asyûbî, Muhammed b. Ali el-Vellûvî. *Zahîretü'l-'ukbâ fî şerhi'l-Müctebâ'*. 40 Cilt. Riyad: Dâru'l-Mi'râc, 2003.

Aşıkkutlu, Emin. "Meçhul". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28/286-288. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

[87] Hamide Zafer, Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK M. 257), *Marmara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* Cilt 25, Sayı 2, 2019, ss. 1557-1586; İlhan Üzülmez, Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK M. 257), *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 16, Sayı 1, 2012, 191-192.

[88] TCK, md. 257/1-2.

Aydemir, Ülkü. *Rüşvet Suçu.* Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyla Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2014.

Aynî, Bedruddîn Mahmûd b. Ahmed. *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. 25 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

Bağdâdî, Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Ali. *et-Telkîn fi'l-fıkhi'l-Mâlikî*. thk. Ebû Üveys Muhammed Bû Habre - Ebü'l-Fazl Bedr b. Abdillah. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1425/2004.

Başoğlu, Tuncay. "Ta'zîr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/198-202. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Beğavî, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd. *Me'âlimü't-tenzîl*. thk. Muhammed Abdullah en-Nemr. 8 Cilt. Riyad: Dâru Taybe, 1409/1993.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Abdülkâdir Atâ. 11 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.

Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. 'Amr. *Musned*. thk. 'Âdil b. Sa'd ve dğr. 18 Cilt. Medine: Mektebetü'l-'ulûm ve'l-hikem, 1430/2009.

Buhârî, Muhammed b. İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Mustafâ Dîb el-Buğâ. 6 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr-Yemâme, 1414/1993.

Buhûtî, Mansûr b. Yûnus. *Keşşâfü'l-kınâ' 'an metni'l-İknâ'*. 6 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1983.

Can, Neslihan. Türk Ceza Kanunu'nda Zimmet Suçu (TCK M. 247249), *DÜHFD,* 25/43, Yıl: 2020, s. 239-278.

Cevherî, Ebû Nasr İsmâ'îl b. Hammâd. *es-Sıhâh.* thk. Ahmed Abdülğafûr Attâr. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1987.

Cüveynî, Ebü'l-Me'âlî Abdülmelik b. Abdillah. *Nihâyetü'l-matlab fî dirâyeti'l-mezheb*. thk. Abdülazîm Mahmûd ed-Dîb. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 1428/2007.

Çakır, Murat. *Türk Ceza Hukukunda Rüşvet Suçu.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2013.

Çınar, İsmail. İcbar Suretiyle İrtikâp Suçu. *TAÜHFD.* 2023 (5)1, 337-440.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak es-Sicistânî. *Sünenu Ebî Dâvûd*. thk. Şuayb el-Arnaût ve dğr. 7 Cilt. Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009.

Efendioğlu, Mehmet. "Münker". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/13-14. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Feyyûmî, Ebü'l-Abbâs Hatîbüddehşe Ahmed b. Muhammed b. Alî. *el-Misbâhu'l-münîr*. Kahire: Matbaatü'l-emîriyye, 1922.

Heytemî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed. *ez-Zevâcir 'an iktirâfi'l-kebâir*. Beyrut: el-Mektebetü'l-asrıyye, 1999.

Irâkî, Ebü'l-Fadl Abdurrahîm b. el-Huseyn. *Tarhu't-tesrîb fî şerhi't-Takrîb.* Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.

İbn Abdilhâdî, Muhammed b. Ahmed ed-Dımaşkî. *Tenkîhu't-tahkîk fî ehâdîsi't-Ta'lîk.* thk. Sâmî b. Muhammed Câdüllah - Abdülazîz b. Nâsır el-Habbânî. 5 Cilt. Riyad: Advâü's-Selef, 1428/2007.

İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed. *el-İstizkâr*. thk. Salim Muhammad Ata - Ali Muhammed Mu'avvaz. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1423/2002.

İbn Abdülber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdullah. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta'i mine'l-meânî ve'l-esânîd*. thk. Muhammed Abdulkebîr el-Bekrî Mustafâ b. Ahmed el-Ulvî. 26 Cilt. Mağrib: Vizâratu Umûmi'l-Evkāfi ve'ş-Şu'ûnu'l-İslâmiyye, 1386/1967.

İbn Battâl, Ebü'l-Hasen Ali b. Halef. *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1424/2003.

İbn Cüzey, Ebü'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed. *el-Kavânînü'l-fıkhiyye*. thk. Mâcid el-Hamevî (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1434/2013).

İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed. *Musannef*. thk. Âdil b. Yusuf el-Ğazâzî - Ahmed Ferîd el-Mezîdî. 9 Cilt. Riyad: Dâru'l-Vatan, 1418/1997.

İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed. *el-Muhallâ bi'l-âsâr*. thk. Abdülğaffâr Süleymân el-Bendârî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.

İbn Kâsım, Abdurrahmân b. Muhammed. *el-İhkâm şerhu usûli'l-ahkâm*. b.y.: y.y., 1406/1985.

İbn Kudâme, Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Muhammed. *eş-Şerhu'l-kebîr 'alâ metni'l-Mukni'*. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1983.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *es-Sünen*. thk. Şu'ayb el-Arnaût, ve dğr. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009.

İbn Müflih, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed. *Kitâbü'l-fürû'*. thk. Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türkî. 6 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1424/2003.

İbn Müflih, Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed. *el-Mübdi' fî şerhi'l-Mukni'*. thk. Muhammed Hasan Muhammed, Hasan İsmâil eş-Şâfi'î. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418/1997.

İbn Mülakkin, Ömer b. Ali. *et-Tavzîh li-şerhi'l-Câmi'i's-sahîh*. 36 Cilt. Dımaşk: Dâru'n-Nevâdir, 2008.

İbn Münzir, Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhîm. *el-İşrâf 'alâ mezâhibi 'ulemâ*. thk. Ebû Hammâd Sağîr Ahmed el-Ensârî. 10 Cilt. Ra'sülhayme: Mektebetü Mekkete's-Sekâfiyye, 1425/2004.

İbnu'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali. *Keşfü'l-müşkil min hadîsi's-Sahîhayn.* thk. Ali Huseyn el-Bevvâb. 4 Cilt. Riyad: Dâru'l-Vatan, ts

İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *eş-Şerhu'l-mümti' 'alâ Zâdi'l-müstakni'*. thk. Muhammed b. Süleymân. 15 Cilt. Demmam: Dâru İbni'l-Cevzî, 1422/2001.

İmrânî, Ebü'l-Huseyn Yahyâ b. Ebi'l-Hayr. *el-Beyân fî mezhebi'l-İmâmi'ş-Şâfi'î.* nşr. Kâsım Muhammed en-Nûrî. 13 Cilt. Cidde: Dâru'l-Minhâc, 2000.

Kâdî İyâz, İyâz b. Mûsâ. *İkmâlü'l-Mu'lim bi-fevâidi Müslim.* thk. Yahyâ İsmâ'îl. Mansûre: Dâru'l-Vefâ, 1998.

Kaya, Ali. "İhtilâs". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/570-571. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Kefevî, Ebü'l-Bekā. *el-Külliyyât*. thk. Adnân Dervîş - Muhammed el-Mısrî. Dımaşk: Müessetü'l-Risale, 1419/1998.

Kevsec, Ebû Ya'kûb İshâk b. Mansûr. *Mesâilü'l-İmâm Ahmed bin Hanbel ve İshâk bin Râhûye*. thk. Muhammed b. Abdillah ez-Zâhim. Medine: Câmi'atü'l-İslâmiyye, 1425/2004.

Koca, Ferhat. "Gulûl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 14/190-192. Ankara: TDV Yayınları, 1996.

Köse, Saffet. "Rüşvet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35/303-306. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Mâlik b. Enes. *Muvatta'*. thk. Muhammed Mustafâ el-Azamî. 8 Cilt. Abudabi: Müessesetü Zâyed b. Sultân, 1425/2004.

Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *el-Hâvi'l-kebîr*. thk. Ali Muhammed Mu'avvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd. 18 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1420/1999.

Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil bin Süleymân*. thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte. 3 Cilt. Beyrut: Müessesetü't-Târîhi'l-Arabî, 1423/2002.

Muttarızî, Nâsıruddîn b. Abdi's-seyyid. *el-Muğrib fî tertîbi'l-mu'rib*. Halep: Mektebetü Usâme b. Zeyd, 1400/1979.

Mübârekfûrî, Muhammed b. Abdirrahmân. *Tuhfetü'l-ahvezî bi-şerhi Câmi'i't-Tirmizî*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/1990.

Müslim b. el-Haccâc, Ebü'l-Huseyn. *Sahîhu Müslim*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 4 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1412/1991.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb. *es-Sünen*. thk. Mektebü Tahkîki't-Türâsi'l-İslâmî. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.

Nesefî, Ebû Hafs Ömer b. Muhammed. *Tılbetü't-talebe fi'l-ıstılâhâti'l-fıkhiyye*. b.y.: el-Matbaatü'l-Âmire, 1311/1894.

Sâbık, Seyyid. *Fıkhu's-sünne*. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1398/1977.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *el-Mebsût*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1410/1989.

Sıddîk Hasan Han, Muhammed Sıddîk Bahâdır Hân el-Kannevcî. *er-Ravzatü'n-nediyye şerhu'd-Düreri'l-behiyye.* 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Cîl, ts.

Şâfiî, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas. *el-Üm*. thk. Muhammed Zühri en-Neccâr. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1393/1973.

Şevkânî, Muhammed b. Alî b. Muhammed. *Neylu'l-evtâr*. 4 Cilt. Mısır: Dâru'l-Hadîs, 1414/1993.

Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid. *Tehzîbü'l-âsâr ve tafsîlü's-sâbit 'an resûlillâh mine'l-ahbâr*. Kahire: Matbaatü'l-medenî, ts.

TCK, Türk Ceza Kanunu, *Resmî Gazete* 25611 (12 Ekim 2004). Erişim 18 Aralık 2025.

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm

Tirmiẕî, Ebû ʿÎsâ Muḥammed b. ʿÎsâ. *es-Sünen*. thk. Beşşar ʿAvvad Maʿrûf. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî, 1417/1998.

Üzülmez, İlhan. Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK M. 257). *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.* Cilt: 16, Sayı 1, 2012, ss. 191-216.

Yurtcan, Erdener. *Yargıtay Kararları Işığı Altında Türk Ceza Kanunu (Genel Hükümler).* Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015.

Yüce, Cuma. *Kamu Malı Hırsızlığına Dair Rivayetlerin Değeri*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Zafer, Hamide. Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK M. 257). *Marmara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi.* 25/ 2, 2019, ss. 1557-1587.

Zerkeşî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillah. *Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî*. thk. Abdullah b. Abdurrahmân el-Cibrîn. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 1414/1993.